

ПРЕДСТАВНИЦТВО З ПЕРЕВИЩЕННЯМ ПОВНОВАЖЕНЬ

Солонар А.В., викладач кафедри права

Діяльність представника має здійснюватися у межах повноваження. Правочин, вчинений представником з перевищенням повноважень, створює, змінює, припиняє цивільні права та обов'язки особи, яку він представляє, лише у разі наступного схвалення правочину цією особою.

Правочин вважається схваленим, зокрема, у разі якщо особа, яку він представляє, вчинила дії, що свідчать про прийняття його до виконання.

Перевищення повноваження – це довільне збільшення представником обсягу прав на здійснення правочинів, встановленого вказівками особи, яку представляють, або нормами права. При перевищенні повноважень представник зі своєї ініціативи розширює межі наданого йому повноваження, не погодивши такий відступ з особою, яку він представляє. При визначенні обсягу повноважень слід ураховувати вказівки закону, зміст довіреності та інструкцій особи, яку представляють.

Перевищення повноваження можливе у кількісному і якісному відношенні. Під кількісним перевищенням мається на увазі, наприклад, перевищення: 1) числа, ваги, міри речей; 2) терміну договору, який потрібно укласти; 3) розміру плати або покупної ціни. Якісне перевищення може стесуватися: 1) властивостей і специфіки предмета правочину; 2) вибору контрагента, з яким має бути укладений правочин; 3) характеру самого правочину, вчинення дій, не передбачених довіреністю.

З врахуванням суб'єктивного ставлення представника до своїх дій та їх мети, можна виділити такі види перевищення повноважень:

- 1) дії з перевищенням повноважень внаслідок помилки щодо обсягу останніх;
- 2) умисне перевищення повноважень у сподіванні отримати схвалення вчинених дій від особи, яку представляють;
- 3) умисне перевищення повноважень з метою отримати вигоду для себе.

Правочин, вчинений з перевищенням повноважень, створює, змінює і припиняє цивільні права і обов'язки для особи, яку представляють, лише у разі подальшого схвалення цієї угоди. Якщо ж схвалення не відбудеться, то такий правочин правових наслідків для того, кого представляють не має і повинен бути визнаний недійсним. У перших двох випадках перевищення повноважень сторони повертаються у первісний стан. У випадку умисної діяльності з перевищенням повноважень з метою отримати вигоди для себе, правочин визнається недійсним, а на представника, крім того, покладається обов'язок відшкодування збитків, завданих тому, кого він представляє, і третій особі.

Крім того, за певних обставин (наприклад у випадку зловмисної домовленості представника і третьої особи про укладення правочину з

перевищенням повноважень) виникає також обов'язок третьої особи відшкодувати особі, яку представляли, збитки, що виникли внаслідок дій представника з перевищенням повноважень.

Законодавство передбачає два варіанти поведінки особи, яку представляють, при представництві з перевищенням повноважень:

1) вона схвалює дії, вчинені від її імені; 2) вона відмовляється від схвалення дій, вчинені від її імені без повноважень або з перевищенням повноважень.

Схвалення дій представника можливе в різних формах: 1) схвалення шляхом заяви про це; 2) схвалення мовчазною згодою; 3) схвалення шляхом здійснення конклюдентних дій, що свідчать про прийняття правочину.

За своєю юридичною природою схвалення є одностороннім правочином, що вимагає сприйняття його третьою особою і представником. У схваленні виражається воля особи, яку представляють, наділити юридичною силою конкретну угоду, укладену для неї з перевищенням повноважень. Наступне схвалення правочину особою, яку представляють, створює, змінює і припиняє цивільні права та обов'язки з моменту вчинення цього правочину.

Слід зазначити, що вищенаведене поширюється лише на випадки добровільного представництва, оскільки при обов'язковому представництві воля особи, яку представляють, є нікчемною і правового значення не має.

В юридичній практиці постають питання про значення схвалення тим, кого представляють, угоди, укладеної з перевищенням повноважень. Отже той, кого представляють, не може ухилитися від схвалення тієї частини угоди, яка відповідає повноваженням, - за умови, що можливе її самостійне існування. Тому угода, укладена з перевищенням повноважень, якщо її не схвалив той, кого представляють, може бути визнана судом частково дійсною. Якщо ж самостійне існування частини угоди, укладеної в межах повноважень, не є можливим, то вона визнається повністю недійсною.

Витрати, яких зазнав представник, що діяв з перевищенням повноважень, можуть бути стягнені з особою, яку він представляв, як безпідставно набуте майно за правилами гл. 83 ЦК, яка стосується набуття, збереження майна без достатньої правової підстави, за наявності всіх умов, необхідних для виникнення відповідних зобов'язань.

Наступне схвалення правочину особою, яку представляють, створює, змінює і припиняє цивільні права та обов'язки з моменту вчинення цього правочину.